

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Fritidspedagogen som försvann eller Vem bryr sig om fritids?

Om förändrade yrkesroller och om
fritidshemmen som riskerar att bli osynliga

Carina Brockmar
Susanne Rikner

LAU350 VT 2006

Handledare: Mikael Nilsson

Examinator: Owe Stråhlman

Rapportnummer: VT06 2611-27

ABSTRACT

Titel: Fritidspedagogen som försvann eller Vem bryr sig om fritids?

Författare: Carina Brockmar, Susanne Rikner

Handledare: Mikael Nilsson

Examinator: Owe Stråhlman

Typ av arbete: Examensarbete 10 p

Program och kurs: Lärarprogrammet med inriktning mot yngre åldrar, LAU 350

Antal sidor: 26

Datum: 5 juni, 2006

Inledning:

Fritidshemmet och fritidspedagogerna har ställts inför stora förändringar de senaste femton åren. Lärarutbildningen har också förändrats och få studenter väljer inriktning mot yngre åldrar och fritidshem. Vi ville veta mer om hur det blivit så här och varför fritidshemmet blivit så osynligt i utbildningarna.

Syfte:

Syftet med examensarbetet är att sätta fokus på fritidshemmet och läraren med inriktning mot fritidshem samt ställa utvecklingen i utbildningen i relation till situationen ute i arbetslivet. Vi vill problematisera resultatet av utvecklingen och undersöka om utvecklingen är önskvärd eller beror på okunskap.

Metod:

Vi har använt oss av halvstrukturerade intervjuer och litteraturstudier som metod

Resultat:

Intervjuerna uttrycker och bekräftar vår oro inför utvecklingen. Kunskapen om yrket och verksamheterna är låg. Litteraturen bekräftar att det är skolan som gjort de största vinsterna av utvecklingen, då fritidshemmen integrerats i skolan och samverkan utvecklas mellan verksamheterna. Många uttrycker ett "osynliggörande" av yrkesidentitet och verksamhet. Konsekvenserna av de dubbla yrkesrollerna som pedagogerna mot yngre åldrar skulle få är dåligt belyst, och resultatet av förändringarna i utbildningen tenderar att sänka statusen på dessa inriktningar.

Diskussion:

Vår oro inför yrkets framtid och verksamheten fritidshem har genom litteraturstudier och intervjuer bekräftats. Skolans kultur dominerar kunskapssyn samt ofta även verksamhet och pedagoger i fritidshem efter fritidshemmets integration i skolan. Kunskapen om verksamheten och yrket är lågt både hos studenter såväl som lärarutbildare och allmänhet. Kunskapen om och användningen av styrdokumentet Allmänna råd för fritidshem är låg. Mer kunskap behövs om vad som går förlorat i den utveckling som nu sker.

Sökord:

Fritidshem, fritidspedagog, Lärare med inriktning mot yngre åldrar, Allmänna råd för fritidshem, fritidspedagogik

Förord

När vi möttes som två studenter för några månader sedan skulle vi ses, för att undersöka om vi kunde hitta något som kunde förena oss i ett examensarbete. Nu står vi här.

Vi skiljer oss kanske från flertalet studenter på så sätt, att vi båda har många års erfarenhet av olika arbeten inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet och skolan. När vi nu kom till de sista kurserna i utbildningen upptäckte vi att en del som vi trodde skulle komma – aldrig kom. Vi saknade genomgående i utbildningen: fritidshemmet! Att fritidspedagogerna gått och blivit ”lärare mot yngre åldrar” står väl ganska klart, men att även innehållet, själva kärnan förändrats så radikalt var en frustrerande överraskning. Vad var det som hänt? Hur hade det här gått till? Vi upplevde att det var något som inte riktigt stämde. Fritidshemmen finns. Massor med barn - i högsta grad levande. Fritidspedagogerna finns. Livs levande! Nåja - de flesta i alla fall. Men hur länge till? Fritidspedagoger är en bristvara.

Varför har både verksamheten och yrkesidentiteten gjorts så osynliga i utbildningen? Ja, inte bara där, visade det sig. Verkligheten och behoven ute på skolorna och universitetets verklighet passar inte riktigt ihop. Är den här utvecklingen önskvärd? Av vem? Vilka beslut har drivit utvecklingen hit? Vi var överens: Det här måste undersökas!

Genom oro och ilska, från uppgivenhet till envist sökande efter vem som bryr sig om fritids, står vi nu här - en bit på väg. Men det här är bara början! Vi hoppas att vi lyckats med att lyfta problemet, påvisa bristerna och möjligen ge fokus åt det som håller på att gå förlorat.

Tack till alla som medverkat och stöttat oss i vårt arbete.
Carina Brockmar och Susanne Rikner våren 2006.

- Vem bryr sig om fritids? eller Fritidspedagogen som försvann.

”Barn är ett folk och dom bor i ett främmande land,
detta land är ett regn och en pöl.
Över den pölen går pojkarnas båtar ibland
och dom glider så fint utan köl.
Där går en flicka som samlar på stenar, hon har en miljon.
Kungen av träd sitter stilla bland grenar, i trädkungens tron.
Där går en pojke som skrattar åt snö.
Där går en flicka som gjorde en ö av femton kuddar.
Där går en pojke, och allting blir glass som han snuddar.
Alla är barn och dom tillhör det gåtfulla folket.”

(Beppe Wolgers)

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte	2
2 Litteraturgenomgång	3
2.1 Begrepp	3
2.2 Utbildningen	4
2.3 Fritidshemmens framväxt och olika uppdrag	5
2.3.1 Historik från 1880-tal till 1990-tal	5
2.3.2 Historik. Från pedagogiskt program till skolbarnsomsorg.....	5
2.3.3 Styrdokument	6
2.4 Yrkesidentitet och samverkan - i utveckling	8
2.4.1 Yrkesidentitet och professionalisering. Lärare – fritidspedagog?.....	10
2.5 Fritidspedagogik.....	11
3 Metod	12
3.1 Metodval.....	12
3.2 Intervjuer - samtal	12
3.3 Urval	13
4 Resultat.....	14
4.1 De inledande samtalen	14
4.2 Intervjuer skolledare/rektorer	14
4.3 Intervjuer fritidspedagoger	15
4.4 Intervjuer studenter med inriktning mot yngre åldrar och fritidshem	17
4.5 Samtal och möten med facket	18
4.6 Övriga resultat.....	19
5 Diskussion.....	20
6 Referenser	23

Bilaga

1 Inledning

I den avslutande kursen på vår lärarutbildning med inriktning mot yngre åldrar ska vi nu skriva ett examensarbete som ska inriktas mot den kommande yrkesverksamheten. – Ja, det var just det, - vilken yrkesverksamhet? Är det förskola, förskoleklass, skola eller fritidshem? Några av oss hade tänkt Fritidshem - men vad hände? Var finns vår yrkesidentitet: lärare, förskollärare eller fritidspedagog? Om utvecklingen fortgår som den gör nu, är fritidspedagogyrket är på väg ner i graven och möjligen de specifika kunskaperna därmed. Vår utgångspunkt i arbetet är den situation som vi och andra studenter på Lärarprogrammet med inriktning mot yngre åldrar och fritidshem kan ställas inför på Göteborgs universitet.

1.1 Bakgrund

Om man i lärarutbildningen valt att inrikta sig mot fritidshem talas ibland om ”dubbla kompetenser”. Vad innebär detta? Det är få studenter som söker dessa inriktningar. Bland kurskamraterna känner man sig ensam och i kurserna känner man sig ensam i sitt slag. I seminarier och i kurslitteratur har vi saknat skolbarnsomsorgen. Mot slutet av utbildningen finns nästan ingen kvar med inriktning mot fritidshem. Man frågar sig varför ingen söker dessa inriktningar. Det gör inte vi. Inriktningen mot fritidshem är otydlig, näst intill osynlig. Vissa studenter valde på vägen att inrikta sig mot förskolan, andra mot skolan och mer mot skolämnen. Om skolbarnsomsorgen, fritidshemmet och barnens fria tid fortfarande är målet för utbildningen måste man vara stark och mycket målmedveten och gå *mot* strömmen. Får man ens vara på fritidshem på VFU:n (praktik)? Vart tog fritidspedagogen och fritidspedagogiken vägen? I lärarutbildningen på Göteborgs universitet lyser den i alla fall med sin frånvaro! De som läser mot yngre åldrar och förskola kan uppleva en liknande problematik, men *vårt* fokus i detta arbete ligger på läraren mot yngre åldrar som läst inriktningar mot fritidshem.

Vi frågade oss hur det hade blivit det så här. Är det medveten styrning eller okunskap om verksamheten/yrkesrollen och dess kompetenser som ligger bakom denna utveckling? Är utvecklingen önskvärd? Det finns många olika aktörer som berörs/påverkas av, och skulle kunna påverka utvecklingen. Vi vill försöka finna svar på hur de ser på utvecklingen och sin egen roll i den. Fritidspedagogen och fritidspedagogutbildningen har genom historien genomgått många förändringar, och står nu kanske inför en av de största. Vad ska avgöra om yrket ska finnas kvar? Vem ska styra utvecklingen? Vi oroas av utvecklingen vi ser på Göteborgs universitet idag. Kan status och kompetens bekräftas, utan att radera ut fritidspedagogen? Så att fritidspedagogerna och fritidshemmets styrka och resurser kommer barnen till del - som *komplement* till skolan - med *omsorg om hela barnet* – för en *meningsfull fritid* (Skolverket, 1999: 2).

Vi undrar vad som har hänt med de studenter på nya lärarutbildningen som valde inriktningar mot yngre åldrar och fritidshem. Finns de i fritidshem? Vi vill sätta fokus på pedagoger som orkar tro på sin yrkesroll och på fritidspedagogiken. Vi frågar oss om de orkar och lyckas bevara fritidshemmet och skolbarnsomsorgen i fokus.

Vår avsikt har varit att söka och lyfta fram ”den gamla” fritidspedagogens kompetens och yrkesroll, fritidshemmets/skolbarnsomsorgens egentliga uppdrag och styrdokument. Skolverkets Allmänna råd för fritidshem – behöver lyftas fram och innehållet aktualiseras. Vi har i

litteratur och i samtal fått bekräftelse på våra farhågor: yrket, identiteten och kompetensen, liksom verksamheten är i farozonen. Vi vill fokusera på det som är unikt och värt att bevara i fritidspedagogens kompetens och hoppas att dess pedagogiska tradition *kan* bevaras och stärkas på alla nivåer; i utbildning, fackligt, i samverkan osv. Annars kommer det önskade ”mötet” mellan olika verksamheter och yrkeskompetenser aldrig att ske! Om alla stärks i sin yrkesroll och sin identitet, och uppdraget blir tydligt - både det enskilda och det gemensamma, tror vi att detta är möjligt och önskvärt i framtidens skola. Vi har avsett att närmare studera och belysa olika aktörers roll i utvecklingen kring fritidshemmet och fritidspedagogen. Vi har studerat aktuella artiklar och - i den mån det funnits - använt oss av aktuell litteratur och gjort intervjuer med några aktörer på olika nivåer inom området.

1.2 Syfte

Syftet med examensarbetet är att sätta fokus på fritidshemmet och läraren med inriktning mot fritidshem samt ställa utvecklingen i utbildningen i relation till situationen ute i arbetslivet. Vi vill problematisera resultatet av utvecklingen och undersöka om utvecklingen är önskvärd eller beror på okunskap.

Frågeställningar:

Hur ser de olika aktörerna på utvecklingen?

Hur ser man på och använder styrdokumentet?

Vad får inriktningen mot yngre åldrar och fritidshem i den nya lärarutbildningen för konsekvenser för verksamheten i fritidshemmet?

Vad har hänt med de studenter som läst med inriktning mot yngre åldrar och fritidshem?

2 Litteraturgenomgång

I litteraturgenomgången tar vi först upp några begrepp som används i materialet. Vi behandlar utbildningen, utvecklingen idag och genom historien. Vi belyser fritidsverksamhetens uppdrag, styrdokument och innehåll. Vi har försökt systematisera den dokumenterade kunskap som berör vårt problemområde.

2.1 Begrepp

Skolbarnsomsorg. En samlande, övergripande beteckning på verksamheter för skolbarn, upp till tolv år under den skolfria delen av dagen. Kan bedrivas i form av fritidshem, familjedaghem och öppen fritidsverksamhet (www.skolverket.se/sb/d/1329; NE).

Fritidshem. En pedagogisk gruppverksamhet för skolbarn till och med tolv års ålder, vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar. Fritidshemmet kan bedrivas som en helt fristående verksamhet men är oftast i varierande grad integrerad med förskoleklassen och/eller den obligatoriska skolan (Skolverket 1999:2, s.8).

Fritidspedagog. Anställd i skolan i huvudsak för att arbeta med fritidshemmets verksamhet/i skolbarnsomsorgen. Arbetar i arbetslag med förskollärare och klasslärare med barn 6-12 år.

Förskollärare. Förskollärarens uppgift är att ha ansvar för en grupp barn på en förskola med barn i åldern 1-5 år (Läraryrket, 1996, s. 203).

Pedagog. Av grekiska *paidos* ”barn” och *agogos* ”ledare”, barnledare. Ursprungligen en slav som följde barnen till och från skolan och som undervisade dem i hemmet, senare lärare, undervisare (Läraryrket, 1996 s.451; NE).

Fritidspedagogik. Omfattade enligt Pedagogiskt uppslagsverk 1996, studier av fritidshemmets/skolbarnsomsorgens pedagogiska verksamhet, barns och ungdomars fritid, uppfostran, utveckling och inläring, utvecklingsbetingelser, könsrollsutveckling, socialisation och livsvillkor och dess konsekvenser för det pedagogiska arbetet med barn och ungdom. Ämnet studerade dessutom hur pedagogen kunde delta i skapandet av sociala nätverk kring barn och ungdom (Läraryrket, 1996 s. 190). 2005 använder Läraryrket begreppet för att samla vad fritidspedagogisk kompetens är i sitt material *När intresse blir kunskap*.

Samverkan. Gemensamt handlande för visst syfte (NE). Här: när olika verksamheter och yrkeskategorier i förskola, förskoleklass, skola och fritidshem arbetar tillsammans eller planerar verksamhet tillsammans.

VFU. Verksamhetsförlagd utbildning. Den del av utbildningen som är förlagd ute i verksamheterna, t ex i skola, fritidshem, förskoleklass, förskola. Benämndes tidigare praktik.

2.2 Utbildningen

Från nutid till dåtid

Idag utbildas på Göteborgs universitet, lärare mot yngre åldrar – med olika inriktningar mot verksamhet i förskola, förskoleklass, skola samt fritidshem. Denna del av utbildningen omfattar 140 högskolepoäng. Utbildningens inriktning är dock lite olika utformad på olika högskolor/universitet. 1999 föreslog Lärarutbildningskommittén – LUK, som tillsatts av regeringen 1997 för att lägga förslag på förändringar av de gamla lärarutbildningarna, att utbildningen till fritidspedagog skulle förläggas och vävas samman med den nya lärarutbildningen. Detta innebär att det barn- och ungdomspedagogiska programmet skulle upphöra (Haglund 2004). Lärarutbildningsreformen från 2001, införde en lärarexamen med olika inriktningar och alla de gamla programmen försvann. Detta gällde även fritidspedagog-, förskolläraryrket, grundskolläraryrket och gymnasieläraryrket (Läraryrkesförbundet, 2002).

”Den nya lärarutbildningen öppnar för att omvandla fritidspedagogernas kompetens och traditioner till inriktningar och specialiseringar med ett tydligt innehåll” (s 23).

Förändringarna som LUK föreslog baserades på att styrningen av skolan gått över mot mål- och resultatstyrning. Kommittén menade att utbildningen mot fritidspedagog skulle bli mer likvärdig övriga lärarutbildningar. Dessutom skulle den bättre spegla utbildningspolitikens visioner och underlätta integreringen skola – skolbarnsomsorg.

I de olika utredningar som föregått LUK:s arbete (*Att lära och leda. En lärarutbildning för samverkan och utveckling* SOU 1999: 63); *Skola-skolbarnsomsorg en helhet* (SOU 1991:54) och *Växa i lärande* (SOU 1997: 21) talades om en integrerad verksamhet där olika personalkategorier kunde arbeta tillsammans i arbetslag. LUK arbetade vidare utifrån gamla tankar, men formen för samordningen av lärarutbildningarna var ny. Med tanke på att bl a verksamheterna skola - skolbarnsomsorg skulle integreras strävade man med integrering även i nya lärarutbildningen mot en gemensam yrkesidentitet (Haglund, 2004).

Personalen som arbetade på de tidiga arbetsstugorna hade däremot ingen utbildning för att utföra arbetet i verksamheten. En del var rika kvinnor som arbetade ideellt. På de flesta arbetsstugorna hade föreståndarinnan en hantverksutbildning. När sedan fritidshemmen kom var det till en början förskollärare och barnskötare som hade hand om verksamheten (I Johansson, 1986). 1964 startade en statlig utbildning för fritidspedagoger på prov i Norrköping. Innan dess hade man fortbildat förskollärarna som arbetade i fritidsverksamheten (Haglund, 2004; Hippinen, 2002). Förskollärarkåren insisterade på att en fritidspedagogutbildning skulle starta, då de menade att de inte hade den kunskap som behövdes när det gällde de äldre barnen. Fritidspedagogutbildningen flyttades över till yrkesskolan 1966, förmodligen på grund av att utbildningen förutom inriktning mot skolbarn även inriktade sig mot t.ex. äldreomsorg. Sveriges Fritidspedagogers Förening hävdade dock att fritidspedagogutbildningen var lärarutbildning och inte vårdutbildning. Fritidspedagogutbildningen präglades i stor utsträckning av förskolläraryrket, så även när den blev en högskoleutbildning i slutet av 70-talet. Innehållet fördjupades och kvalitén på den pedagogiska verksamheten ökade i och med att utbildningen var högskoleförlagd (Calander, 1999).

”Inför 2000-talet kommer lärarens yrkesuppdrag alltmer att förändras mot att svara både för kunskap och omsorg till alla barn och ungdomar” (SOU 1999:63, Haglund, s 142).

2.3 Fritidshemmens framväxt och olika uppdrag

2.3.1 Historik från 1880-tal till 1990-tal

När Anna Hierta-Retzius 1887 öppnade den första arbetsstugan, var det i anslutning till Adolf Fredriks församling. Det huvudsakliga uppdraget var att ge arbetarklassens barn någonstans att vara efter skolan när föräldrarna arbetade. Barnen fick också social träning samt sysselsattes med enkla arbetsuppgifter och hantverk som kunde vara till nytta i framtiden (Johansson, Holmbäck Rolander. 2000).

På 40-talet ersattes arbetsstugorna av eftermiddagshem. Anledningen till förändringen var att skolan blev mer samhällsorienterad (I Johansson, 1986). Barnen behövde inte arbeta på eftermiddagshemmet utan nu skulle barnen kunna ägna sig åt läxläsning och vila om de så ville (Skolverket, 1999:2). Enligt SOU 1951:15 var eftermiddagshemmets uppgift att barnen skulle få den omsorg de behövde, göra sina läxor, de fick även ägna sig åt fria aktiviteter (Haglund, 2004). Fritidshemmen växte fram på 60-talet i samband med påtryckningar utifrån samhällets ökande arbetskraftsbehov. Nu skulle även kvinnorna/mödrarna ut i arbetslivet. Öppetiderna skulle vara desamma som daghemmens; 7.00-17.00 (J-E. Johansson, 1986). Läxläsningen tonades ned och det blev mer rekreation och val av egna aktiviteter för barnen på fritids (Calander, 1999).

”I likhet med dagens fritidshem hade barnstugorna och eftermiddagshemmens också som syfte att komplettera barnens sociala nätverk inom familj och kamratskap. Genom att barnen fick vistas i en formaliserad social miljö kunde samhället förvissa sig om att de fick behövlig omsorg, tillsyn och stimulans” (I Johansson 1986, s 22).

På 1970-80-talet sökte sig ännu fler kvinnor ut i arbetslivet och behovet av fritidshem ökade. En snabb utbyggnad föreslogs av Barnstugeutredningen som också satte utbyggnaden i verket. Fritidshemmets uppgift var att komplettera hemmet och barnens övriga sociala och kulturella miljö. År 1988 kom Socialstyrelsens *Pedagogiskt program för fritidshem*, i och med detta blev den pedagogiska verksamheten en viktig del i arbetet på fritidshemmen (Skolverket, 1999:2). Fritidspedagogerna skulle inspirera barnen till fritidsaktiviteter som låg utanför skolans arena och vara en länk till föreningslivet (Calander, 1999).

2.3.2 Historik. Från pedagogiskt program till skolbarnsomsorg

Många av de fritidspedagoger som arbetar ute i fritidshemmen på skolorna idag och som har fritidspedagogutbildning, bär med sig traditioner som utvecklats under fritidshemmets framväxt främst under 70- och 80-talet. Här fanns en tydlig pedagogisk verksamhet med tydliga riktlinjer i *Pedagogiskt program för fritidshem*. Då låg verksamheten under Socialdepartementets ansvar. Socialtjänstlagen ändrades 1995, och fritidshemmet definierades nu som en del av skolbarnsomsorgen (Skolverket, 1999:2). Detta påverkade fritidshemmens verksamhet, i och med att de skulle samverka med skolan. Fritidspedagogerna skulle ha hand om den praktiska - estetiska undervisningen och skolan den teoretiska (Calander, 1999; Lärarförbundet, 2002). Sedan 1998 har Utbildningsdepartementet ansvaret för verksamheterna. Skolverket blev tillsynsmyndighet och nya dokument gavs ut som ersatte en mängd gamla Allmänna råd. Dåvarande generaldirektören Ulf P Lundgren skriver i förordet till Allmänna råd *med kommentarer* för fritidshem:

”Förändringarna markerar verksamheternas utbildningspolitiska betydelse och det pedagogiska har fått ökad tyngd” (s 5).

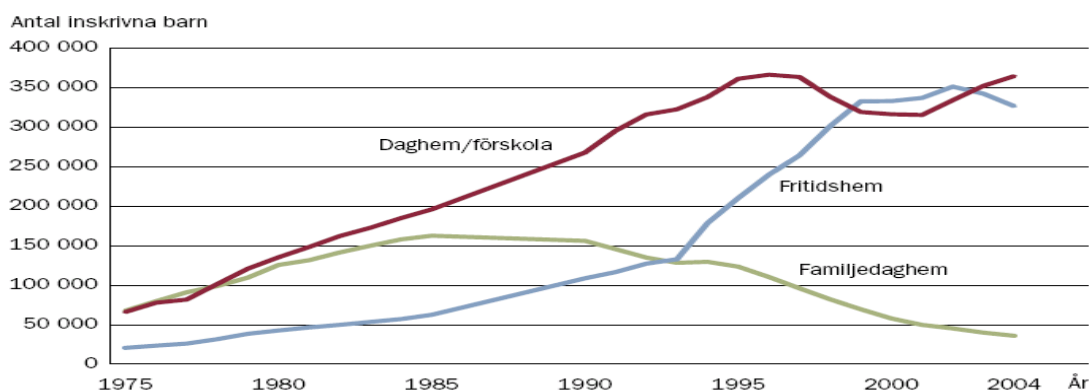
Förskola och skolbarnsomsorg ingår alltså numera i utbildningssystemet och dessa skall utformas på så sätt det är möjligt för föräldrarna att studera eller förvärvsarbeta. Skolverket betonar t ex utvecklingen av en gemensam pedagogisk grundsyn för förskola, förskoleklass, skola och fritidshem. Fritidshemmen har nu kopplats till skolan och är oftast delar i samma organisation, både lokal- och arbetsledningsmässigt samt ligger under samma kommunalnämnd. Skolverket har drivit samverkan som en huvudfråga detta tas upp i 2.4. Skolverket talar om att göra pedagogiska vinster genom samverkan och genom att integrera de olika verksamheterna (Skolverket 1999:2).

”Att olika kompetenser samverkar i arbetslag och utvecklar en gemensam syn på barns utveckling och lärande ses som väsentligt för att höja kvaliteten i såväl fritidshem som skola” (s 7).

I *”Fritidshemmet i forskning och förändring”* (Torstensson-Ed, I Johansson, 2000) belyses ytterligare faktorer i fritidshemmets utveckling som framför allt härstammar från en diskussion som förts av Malin Rohlin i hennes rapport *”Skolbarns omsorg – en samhällsfråga?”* (1995). Det handlar om nya strategier och ett nytt språk som påverkar verksamheter och pedagoger. Man talar t ex om barnomsorg som ”service”, om ”kunder” och resultatenheter. Hon använder uttrycket *”det ekonomiserade barnet”*. Man kan säga att ”marknadens” begrepp appliceras i skolans miljöer och sammanhang.

När sexårsverksamheten startade under 90-talet och flyttade in i skolan, ökade inskrivningen av barn inom fritidsverksamheten kraftigt. Stora barnkullar påverkade också ökningen (Skolverket, 1999:2; Torstensson-Ed, Johansson 2000).

”År 1998 fanns 301 033 barn i fritidshemmen, en ökning med 14 % jämfört med 1997, och nästan tre gånger så många som 1990” (s 22).

Figur 1. Antal inskrivna barn från 1975-2004 (www.skolverket.se).

2.3.3 Styrdokument

Vad är då fritidshemmets uppgift, fritidspedagogernas uppdrag idag? *Det pedagogiska programmet* som kom 1988 och formulerade fritidspedagogyrkets innehåll och arbetssätt, är idag ersatt av två styrdokument: Läroplan för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) och Allmänna råd med kommentarer för fritidshem som kom 1999. Dessa två skiljer sig på det sättet att Allmänna råd riktar sig enbart till fritidsverksamheten och Lpo 94 är en läroplan för skolverksamheten (Skolverket, 1999:2; Lärarförbundet, 2002). Lpo94 reviderades 1998 till att omfatta även förskoleklassen och fritidshemmet. De Allmänna råden är klart kopplade till Lpo94 men det är skollagens formuleringar för fritidshemmets uppgift som de är det centrala (Skolverket

1999:2). Allmänna råd handlar alltså om *tillämpningen* av några av de grundläggande reglerna om kommunala fritidshem som anges i 2 kap i skollagen. I 3§ i skollagen anges att läroplanen skall tillämpas inom fritidshemmet. En skillnad anges mellan gälla och tillämpas. Denna skillnad förklaras i förarbetena till läroplanen.

”Eftersom läroplanen är skriven med utgångspunkt i skolans verksamhet kan den inte gälla för fritidshemmet på samma sätt som för den obligatoriska skolan och förskoleklassen” (s 11).

De Allmänna råden innehåller även kommentarer, som genom att relatera till förarbeten till lagregler och läroplan t ex ska förtydliga råden. Här markeras ibland med *ska* och *måste*, relaterat till uttalanden om tolkning av lagen (Skolverket 1999:2).

”Skolbarnsomsorgens uppgift är att komplettera skolan samt erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen. För bedrivande av förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skall det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses. Barngrupperna skall ha en lämplig sammansättning och storlek. Lokalerna skall vara ändamålsenliga...” (Skolverket 1999:2, s 43).

I skollagen finns alltså de grundläggande reglerna för både fritidshem och skola. De två verksamheterna har beröringspunkter men skiljer sig också åt genom att t ex skolan är obligatorisk - medan fritidshemmet är frivilligt. Fritidshemmet skall ge barnen omsorg som ger föräldrar möjlighet att arbeta eller studera - detta är inte skolans uppdrag. För skolan finns bindande krav som styr vilka kunskaper och färdigheter som barnen skall tillägna sig, motsvarande styrning och krav finns inte för fritidshemmet, dock ställs vissa krav på den pedagogiska verksamheten. Fritidshemmet kan avgiftsbeläggas. Skolverket talar om att läroplanen är skriven med utgångspunkt i skolans verksamhet, men gäller inte *på samma sätt*. Verksamheten kan inte vara en förutsättning för att läroplanens mål ska nås. Delarna om värdegrunden, förståelse och medmänsklighet, saklighet och allsidighet, normer och värden gäller för samtliga verksamheter.

”Det är fritidspedagogernas och övrig fritidshemspersonals ansvar att, med stöd av läroplanen och de allmänna råden, utforma en lämplig helhet för fritidshemmets uppdrag i samverkan med förskoleklassen och skolan.” (Skolverket, 1999:2 s 12).

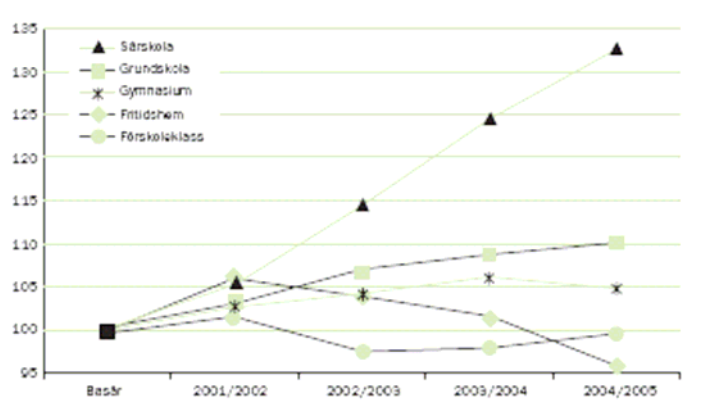
Skolverket har uppmärksammat att Allmänna råd för fritidshem inte används och ska utreda varför. De har planerat en revidering och ev nylansering av materialet (personlig kommunikation S Warnander maj, 2006).

2.4 Yrkesidentitet och samverkan - i utveckling

Redan i början av 80-talet var det heta diskussioner om fritidspedagogens yrkesidentitet. Detta berodde framför allt på oklarheter i verksamhetens mål. Den pedagogiska tanken inom verksamheten var inte tillräckligt tydlig. Dessa diskussioner resulterade i att Socialstyrelsen formulerade fritidspedagogyrkets grundläggande innehåll och arbetsätt i det Pedagogiska programmet (Calander, 1999).

I och med att fritids under 90-talet flyttar in i skolan har många av fritidspedagogerna fått dubbla roller, vilket kan leda till att man upplever sig splittrad i sin yrkesroll. Under skoltiden är fritidspedagogerna i skolan. Efter skoldagens slut står fritidspedagogen dessutom ansvarig för fritidsverksamheten. Lärarna är generellt inte involverade i fritidsverksamheten så som fritidspedagogerna är i skolan (Socialstyrelsen, 1995:12; Torstensson-Ed, I Johansson, 2000). Mötet mellan fritidspedagoger och lärare kunde förväntas ske på lika villkor, men skolkulturen dominerar. Fritidshemmets resurser hamnar i skolan men fritids får inga tillbaka (Calander, 1999). Vissa menar att fritidshemmen har blivit en förvaring av barn - utan pedagogisk mening, detta beroende på att fritidspedagogerna lägger sin pedagogiska kraft i skolan. Skolverket påvisar också att de stora barngrupperna har stor inverkan (se figur 2). Detta till trots, finns det ännu fungerande fritidshem (I Johansson, I Holmbäck Rolander, 2000; www.skolverket.se).

"Somliga tycker att samverkan går bra och att yrkesrollerna stärks, medan andra åter upplever samverkan negativt och ser yrkesrollen urholkas" (s 42).

Figur 2. Utveckling av pedagogisk personaltäthet per verksamhetsform 2000/2001-till höstterminen 2004. 284 kommuner) Utvecklingen redovisas som ett index med ett basår satt till 100 % för att göra förändringstakterna jämförbara. (www.skolverket.se/publikationer?id=1595)

Gun-Britt Ylivainio, fritidspedagog i Boden säger i en intervju att det är bra att fritidspedagogerna är i skolan men de får ta för mycket lärarroll. Det är meningen att fritidspedagogerna ska vara en resurs i klassrummet tillsammans med läraren, men allt som oftast är det fritidspedagogen som har undervisningen ensam. Gun-Britt menar att det är viktigt att samverkan sker lika åt båda hållen (Lärarnas tidning 16/2005). Socialstyrelsen redovisar i en utvärdering att när fritidspedagogerna står i dubbla yrkesroller kan resultatet bli att orken tar slut när fritidsverksamheten ska dra igång på eftermiddagen, om de lagt allt sitt krut i skolverksamheten (Socialstyrelsen, 1995:12). Fritidspedagogerna ligger i riskzonen för utbrändhet, på grund av de dubbla yrkesrollerna (Lärarnas tidning 15/2001).

Lärare, förskollärare och fritidspedagoger förväntas samverka i arbetslag över verksamhets- och yrkesgränser. Enligt en artikel i Lärarnas tidning 4/2004 är det t ex bara 12 % av fritidspedagogerna i Luleå som är nöjda med sin yrkesroll i skolan. I en het artikeldebatt angående samverkan eller ej, kommenterar en lärare:

”Vi jobbar alla mer än vi ska, men tillsammans kan vi faktiskt få det tunga arbetet att kännas lättare! Låt oss ta vara på varandras intressen och kunskaper” (Lärarnas tidning 15/2001).

För att hitta en bra balans i ett arbetslag är utvärdering ett viktigt verktyg. När man utvärderar verksamheten krävs att pedagogerna respekterar varandra och är öppna för konstruktiv kritik. Det måste finnas öppenhet i ett bra fungerande arbetslag, annars faller hela verksamheten. Utvärderingar ska leda till att pedagogerna utvecklas i sitt yrke och ge ett kreativt arbets- klimat, men framför allt att man respekterar varandras yrkesroller. Det är viktigt att ta vara på varandras kompetenser. Utvärdering måste även ske på högre nivåer – som i skolledning och på kommunnivå (G, Fredriksson, 1993; C, Thors Hugosson, 2003).

”När skolan ständigt utsätts för nya krav och förväntningar gäller det att hitta balansen mellan alla krav och förväntningar. Risken är dock att om man är ensam och befinner sig i ett permanent korsdrag, faller man lätt vid minsta vindpust. Det gäller därför att ha ett bra fotfäste om man med framgång ska utveckla den egna pedagogiska verksamheten” (C, Thors Hugosson, 2003, s 16).

Om man jämför relationen skola - fritidshem med ett äktenskap, skulle Calander vilja se att det blir skilsmässa, men de kan mycket väl ha delad vårdnad om barnen. Han menar att först efter en skilsmässa kommer de båda yrkesgrupperna kunna komplettera varandra, då bevaras yrkesgruppen (Lärarnas tidning 1/2000). Annika Kraft, studiesamordnare och högskoleadjunkt på Lek-fritid-hälsa, vid Malmö högskola menar att yrkeskåren är på väg ner i graven, utan att man tar reda på vad som kommer att hända med den pedagogiska verksamheten.

”Om man har bestämt sig för att professionen ska gå i graven måste yrket monteras ned på ett medvetet sätt. Ska inte den rika kunskap som byggts upp på landets fritidshem tas tillvara” (www.fritidspedagog.se).

Läroplanen talar om samverkan mellan olika verksamheter bl a ”för att berika varje barns mångsidiga utveckling och lärande”. Här talas också om betydelsen av en gemensam pedagogisk grundsyn och ett gemensamt språk. Men i kommentarerna till Allmänna Råd för fritidshem säger man också:

”Strävan efter en gemensam grundsyn innebär inte att olika verksamheters egenart ska suddas ut. Det är snarare så att det är just i mötet mellan olika kompetenser som de pedagogiska vinsterna med samverkan finns” (s 25).

I de allmänna Råden betonas också att:

”När personal i fritidshem och skola arbetar tillsammans bör samarbetet präglas av respekt för verksamheternas särart och förutsättningar samt för olika professioners kunnande” (s 27).

2.4.1 Yrkesidentitet och professionalisering. Lärare – fritidspedagog?

Colnerud och Granström behandlar i *Respekt för läraryrket* lärares professionella utveckling. Begreppet professionell används i vårt vardagsspråk med olika innebörd. I t ex sociologisk forskning har det använts bl a för att avgränsa ett yrke gentemot andra. Läraryrket har mött en del motstånd i sin strävan att uppnå professionell status då det inte ansetts uppfylla de kriterier som satts upp för professionella yrken. Dock finns tankar att med de delar i lärarutbildningen som kallas allmänt utbildningsområde, kunna täcka in de områden som kännetecknar en professionell yrkesutövning. T ex att lyfta in forskning och teori som en gemensam kunskapsbas samt att arbeta med ett gemensamt yrkesspråk. Colnerud och Granström (2002) hävdar vidare att en del av orsakerna till lärarnas problem att hävda sin profession kan finnas i de strategier som olika lärargrupper använt för att avgränsa sin egen grupp mot andra lärare – på dessas bekostnad. Ett exempel som tas upp är hur de kvinnliga småskollärarna degraderades av manliga lärare på högre stadier vid förra sekelskiftet (stängningsstrategi). Att lärare tilldelas behörighet men ändå kan ersättas av utbildade vikarier anges som ett annat skiljetecken mot erkänt professionella yrkesgrupper.

Kritik och försvar av professionalisering. I kritiken nämns gruppegoistiska intressen – som handlar om t ex makt, status och privilegier. Andra baksidor av en professionalisering kan vara att ingen får totalansvaret för t ex en grupp, d.v.s. varje expert får ansvar för en sektor. Men andra som försvarar begreppet i sin mer vardagliga betydelse, menar att ordet professionell är positivt. I bemärkelsen kvalitet kopplas det professionella till ansvar, och i balansen mellan utövande av myndighet och att uppfylla sitt ansvar ser man om det handlar om egna intressen eller samhällets intressen.

Deprofessionalisering. Även om man vill att en yrkesgrupp skall vara kompetent i sin yrkesutövning finns det andra som kan ha intresse emot professionalisering i sin ”rätta” bemärkelse. T ex arbetsgivare som endast kan anställa legitimerade lärare vid vikariebehov får problem. I och med kommunaliseringen av lärarkåren fick lärarna många olika arbetsgivare – vilket innebar minskade möjligheter att driva enade krav mot arbetsgivaren. De administratörer som arbetar över de professionella utövarna menar författarna, har begränsat de professionella gruppernas handlingsmöjligheter.

”Sannolikt resulterar makt- och revirstrider mellan olika yrkesgrupper i att den ena gruppen förlorar autonomi eller möjlighet att ‘stänga in’ och monopolisera arbetsuppgifter” (Colnerud, Granström s.28).

Angående att inför framtiden utveckla läraryrket, lyfter författarna fram kompetensutveckling som ett sätt att öka yrkets professionalitet.

Yrkesspråk. Alla yrkesgrupper som har ett specialiserat arbetsområde har utvecklat ett yrkesspråk – eller fackspråk, som underlättar kommunikationen. Gruppspråket har en identitetsskapande funktion. Yrkesspråket kan sägas vara den samlande förståelsen av yrkesutövandet.

2.5 Fritidspedagogik

Fritidshemmet har en väl förankrad pedagogisk tradition som det dock inte forskats så mycket på. Detta påstår Karlsson (2002) i ett paper där han gör en analys av begreppet. Även om vårt arbete främst belyser pedagogiken ur fritidshemmets och skolbarnsomsorgens perspektiv söker vi här att kort sätta in den i ett lite vidare perspektiv. Författaren tar också upp att fritidspedagogiken praktiseras i fler miljöer än i skolans värld, t ex i föreningslivet. Kanske är det också i föreningslivet som många av dem som utbildat sig till fritidspedagoger fått en grund för sitt yrkesval, t ex i scoutrörelsen eller olika idrotts- och friluftssammanhang. Fritidspedagogiken kan också beskrivas som kommen ur de tidiga verksamheterna för skolbarn i både Danmark och Sverige från 1800-talet och framåt. De första yrkeskåreerna som arbetade med barnen satte prägel på verksamheten med t ex slöjd, lek och avkoppling. Då den statliga utbildningen av fritidspedagoger startade i Norrköping 1964, kan grunden anses lagd för den fritidspedagogik som sedan utvecklats inom högskolan (Läraryrket, 1996).

Karlsson belyser vidare i sin analys frågan om meningen med att formulera en fritidens pedagogik: om man med fri tid menar frånvaro av det som styr vad som ska göras. Om fritiden däremot handlar om den tid man ägnar sig åt aktiviteter som både är fria och självvalda kan de verkligen bidra till växt och mognad, då kan motivet för att forma en pedagogik för denna tid vara mer motiverad.

Läraryrketets ämnesråd i fritidspedagogik beskriver fritidspedagogiken t ex genom att tala om synen att se pedagogiska situationer i de vardagliga rutinerna, och att man arbetar med gruppen som utveckling för individerna, men även det omvända. Här nämns också vikten av att barnen känner glädje framför prestationskrav. Likaså nämns arbetet med att utveckla barns sociala kompetenser och konflikthantering som en naturlig del i vardagsarbetet. Arbetssättet i fritidspedagogiken anges också som en balans mellan fri och styrd verksamhet. Pedagogiken och omsorgen beskrivs ”gå hand-i-hand” (Fritidspedagogen, nr. 9-10/2004).

”Fritidspedagogik för mig är att se till hela barnets möjligheter och bygga på styrkorna och utveckla dem, och stärka deras självkänsla. Det handlar också om att ha en variation av metoder för att kunna arbeta med demokrati, relationer, identitet/självbild/självförtroende, kultur...ansvar, miljö och hälsa” (s 11).

Fritidspedagogiken ser på elevernas hela situation, för att ge stöd i identitetsbygget och ge meningsfulla sammanhang där man känner tillhörighet. Pedagogiken baseras på frivillighet och barnens egna intressen och behov. Gemenskapen i gruppen är också en viktig beståndsdel. Ett fritidspedagogiskt arbetssätt har mycket fokus på leken och dess betydelse, samt hur leken kan stödjas. Alla situationer ska genomsyras av ett pedagogiskt förhållningssätt. (Läraryrket, 2006).

3 Metod

Vi har bearbetat ämnet genom intervjuer med medstudenter, tidigare studenter, lärarutbildare, skolledare och tidigare kollegor. För att söka svar på våra frågor har vi också använt oss av litteratur, tidningsartiklar och Internet. Exempel på litteratur är kurslitteratur, styrdokument, rapporter och utredningar samt uppsatser, examensarbeten och avhandlingar. Vi har använt oss av halvstrukturerade intervjuer.

3.1 Metodval

Vi har valt att intervjua och föra samtal med olika aktörer inom området. Dessa är rektorer, fritidspedagoger, studenter, lärarutbildare och representanter för facket. Anledningen till att vi har valt olika aktörer är för att försöka få ett så brett perspektiv som möjligt. Vi valde att ta personlig kontakt med våra aktörer eftersom det är lättare att fånga upp saker som sägs genom följdfrågor, vilket man inte gör om man skickar ut enkäter. Detta fick vi också bekräftat av Stukat (2005). Eftersom vi vill ha ut så mycket som möjligt i intervjuerna och samtalen tyckte vi att detta var den bästa metoden.

Den nya lärarutbildningens effekt på fritidspedagogyrket, vem kunde se den? Var det lärarutbildare – skolverket – pedagogerna – facket? Vi frågade oss vilka som kunde ge oss en översikt av situationen. Vi bestämde oss för att själva försöka lägga detta pussel. Då vårt ämne berör en fråga som är mycket aktuell och en situation som har uppkommit de senaste tre åren har vi lagt stor tyngdpunkt på artiklar och intervjuer. De få uppsatser som fanns att tillgå rörde bara i viss mån vårt problemområde. Vi fick börja på ruta ett. Detta motiverar vårt metodval.

3.2 Intervjuer - samtal

Under intervjuerna använde vi oss av bandspelare. Materialet skrevs ut i sin helhet för att vi lättare skulle kunna analysera dem. Utifrån de fasta frågorna har vi genomfört halvstrukturerade intervjuer för att täcka in ämnesområdet. Enligt Stukat (2005) kan man med denna metod och fri interaktion komma längre och nå djupare i en viss typ av arbeten. Intervjuerna och varade mellan trettio minuter och två timmar. De genomfördes på aktörernas arbetsplatser.

Eftersom vi inte har någon vana att göra intervjuer har detta säkert påverkat resultatet men efterhand kände vi att vi blev säkrare i vår roll som intervjuare. Stukat (2005) hävdar att informanten kan känna sig i underläge när det är två som intervjuar, eftersom vi gjorde intervjuerna tillsammans har vi medvetet försökt undvika denna upplevelse hos informanten.

3.3 Urval

Vi har valt att använda oss av personer som är insatta i/är påverkade av eller är med och påverkar hur fritidspedagogens framtid ser ut. Dessa är lärarstudenter med inriktning mot fritidshem, fritidspedagoger som av kollegor och andra anses ha en medvetenhet och tydlighet i sin yrkesroll, samt deras respektive rektorer. De fackrepresentanter vi har intervjuat är också fritidspedagoger och är insatta i vårt ämne.

I den första kontakten vi hade med aktörerna via telefon och mail, informerade vi om vårt problemområde och frågade om de var intresserade av en intervju eller samtal angående ämnet. Vi tog kontakt med fler personer än vi kunde använda oss av, anledningen var att vi inte visste hur många som var intresserade. Samtliga tillfrågade var mycket villiga att delta i vår undersökning. De blev även informerade om att de kommer förbli anonyma i arbetet.

Intervjuade fritidspedagoger och rektorer är verksamma i samma kommun. Vi har inte tagit hänsyn till ålder, kön eller områdets sociala miljö eftersom vi ansåg att detta inte var relevant för undersökningen. Undersökningen av vad nya lärarprogrammet får för konsekvenser för fritidshemmet baseras på utbildningen vid Göteborgs universitet, eftersom det är därifrån vi har egna erfarenheter. De intervjuade är två av varje kategori.

4 Resultat

Resultatet baseras på samtal, litteratur och intervjuer (intervjufrågor, se bilaga 1). Intervjuresultaten har delats upp utifrån de olika aktörerna: skolledare, fritidspedagoger och studenter. Vi uppfattar att samtliga informanter har varit ärliga och öppna i sina svar. Namn som används är fingerade. Vi har sammanfattat svaren från intervjuerna i rubriker som bättre fångar in sammanhanget. Inte utifrån intervjufrågorna i bilaga 1.

4.1 De inledande samtalen

I våra första samtal kunde vi konstatera att vi inte var ensamma om att ställa frågor utifrån problemet. Vi möttes av samma reaktioner: man kände sig väldigt ensam med sina upplevelser och funderingar. Uppgivenhet uttrycktes också. Alltså kunde vi konstatera att problemet inte bara var vårt.

4.2 Intervjuer skolledare/rektorer

Styrdokumentet

Här var det skiftande svar kring frågorna om fritidshemmets styrdokument. En skolledare angav att både Lpo94 och De Allmänna råden används, varav läroplanen har bearbetats bland all personal och att de Allmänna råden används frekvent av de flesta fritidspedagogerna. Arbetet med dessa är dock på eget initiativ från fritidspedagogerna. *”Den har dom som en egen liten bibel.”* *”Jag har väldigt bra och kunnigt folk här.”*

Andra ytterligheter i svaren anger att man inte använder de Allmänna råden som styrdokument, utan har jobbat efter Lpo94 - eftersom den gäller för alla. Vi läser in i detta svar en viss tveksamhet inför att de allmänna rådets validitet som styrdokument. Här betonades dock vikten av att fritidspedagogerna måste vara medvetna om och arbeta med det didaktiska i fritidsverksamheten, liksom man gör i skolarbetet.

Kommunens roll i utvecklingen för fritidshemmen och fritidspedagogerna

Här gavs synpunkten att kommunerna har ”misshandlat” fritidshemmen och fritidspedagogerna med de stora barngrupperna och på låg personaltäthet. Detta ansågs ha gjort det omöjligt att erbjuda en god pedagogisk verksamhet.

Skolledarna var eniga om att beslutet i kommunen, att även erbjuda fjärdeklassare plats i fritidshem var positivt, då alternativet familjedaghem inte är ett särskilt relevant erbjudande för dessa, vilket har varit det enda alternativet för dem hittills. Som positivt angavs också fritidshemmen vann på kommunens förändringar av den ekonomiska resursfördelningen som gjordes för några år sedan. Man uppfattade även att kommunen tyckte att verksamheten var viktig men de kände heller inte till att kommunen följt upp om det funnits brister i verksamheterna.

Framtiden för fritidshemmet och fritidspedagogerna

I denna fråga var skolledarna eniga i sina svar. Man kände oro både för personalen och verksamheten. I och med att det dragits ner på tjänster och resurser på fritidshemmen har det varit svårt att balansera tjänsterna då resursfördelningen baseras på elevgruppen.

Det har länge varit svårt att hitta utbildad personal till fritidshemmen. De frågar efter lärartjänster och stannar inte kvar i fritidshemmen när andra tjänster erbjuds. Sedan flera år har man inte anställt några fritidspedagoger utan använt lärare med annan inriktning.

Skolledarna tyckte generellt att fritidspedagogerna har en otroligt viktig roll i skolan. Både för sin kompetens och sin speciella roll. Sedan skiljer de sig tydligt åt i hur de ser på fritidshemmet. Svaren skiljer sig klart åt i var tyngdpunkten för fritidspedagogen läggs - i skolan eller på fritidshemmet. Här ser vi tydligt att det skiljer sig t ex i hur mycket tid som avsätts för planering av fritidsverksamheten. Ett svar tar upp att alla pedagoger har tre uppdrag: allmänlärare, mentor och ämneslärare utifrån sina olika inriktningar. Alla anses ha likvärdiga kompetenser men här läggs ingen vikt vid fritidsverksamheten på eftermiddagarna.

En av skolledarna markerade tydligt att fritidspedagogens huvuduppdrag ligger på fritids och som en förlängning av skoldagen. Fritidspedagogernas planeringstid för fritidsverksamheten var viktigare än den tid som lades på skolan.

Hur ser man på utvecklingen?

När det gäller utvecklingen i utbildningen tycker skolledarna att de har dålig kunskap om den, men uttrycker åter igen en oro för att inte kunna tillsätta tjänsterna på fritids med personal som har rätt kompetens. De är eniga i att fritidshemmen även i framtiden behöver den gedigna kompetens som låg i den gamla fritidspedagogutbildningen. I synnerhet en skolledare poängterar vikten av information till studenterna om vad det finns för yrkesroller ute i verksamheterna, och att fritidshemmet som verksamhet blir mer känt.

Vad gäller löner säger de att det håller på att jämna ut sig mellan yrkeskategorierna, men att det fortfarande skiljer sig en hel del. Detta påverkar troligtvis valet av inriktning i utbildningen.

4.3 Intervjuer fritidspedagoger

Styrdokumentet

De fritidspedagoger vi intervjuat har från sin utbildning med sig Pedagogiskt program från 1988. När det gäller svaren om styrdokumentet anges att Lpo94 användes både i skola och fritidshemsverksamhet. Däremot är det stor skillnad i hur man förhåller sig till Allmänna råden för fritidshem. Som en ytterlighet anges det som ett material man känner till, i en annan betecknas att materialet används mycket frekvent. De Allmänna råden ger extra ”kött på benen” till skillnad från Lpo94. Generellt relateras till att värdegrundsdelen är det mest konkreta i Lpo94 för fritidshemmet.

En av fritidspedagogerna betonar olika relationer till Lpo94 utifrån hur man ser på lärandebegreppet. Beroende på synen på lärande kan Lpo94 relateras mer eller mindre till fritidshemmen.

”När man känner att man vill ha lite extra kött på benen så blir det de Allmänna råden för de är ju verkligen riktade mot oss. Ur läroplanen plockar man in de bitar man tycker passar in”.

Fritidshemmets och fritidspedagogens status

På en av skolorna markeras tydligt vilken stor betydelse skolledaren haft för statusen på fritidsverksamheten. Denne satte sig in i verksamheten och såg dess värde. Här har fritidshemmet första prioritet för fritidspedagogerna och lärarna har skolan som första prioritet. Sedan sker mötet dem emellan i samverkan. Tack vare att skolledaren har lyft fram verksamheten i fritidshemmet har kunskapen och statusen om fritids ökat även hos lärarna.

”Schemamässigt har vi sagt att det ska finnas tid för omställning mellan för och eftermiddag. Vi måste få den tiden. Jag kan inte gå direkt från skolverksamheten till fritidsverksamheten, dom som har sexåringarna har tyvärr inte den möjligheten.”

I kontrast till detta fick vi i intervjuerna fram att verksamheten blir ”viktigare” i och med att den kan relateras till en läroplan, det ligger mer allvar och tyngd i detta. Samtidigt anges att verksamheten kan upplevas suddig, då man upplever att inga konkreta mål för fritidshemmen finns i Lpo94.

Det som förenar fritidspedagogernas svar är att lärarna inte på någon av skolorna går in i fritidsverksamheten i någon större utsträckning. Arbetsätten skiljer sig åt på de olika skolorna på så sätt att där fritidspedagogerna, förskollärare och lärare gemensamt ansvarar för förmiddagens verksamhet tenderar energin att sina på fritidshemmet.

Informanterna är eniga i att det ligger stort ansvar på fritidspedagogerna själva att bevaka fritidshemmets pedagogiska innehåll och kvalitet.

Framtiden för fritidspedagogerna

Inför framtiden lyfter de fram bristen på fritidspedagoger som ett hot. Anledning till denna brist skulle kunna ligga i olika arbetsvillkor och löner för lärare och fritidspedagoger. Om det är något i utbildningen som gör att få väljer inriktningar mot fritidshem behöver utbildningen ses igenom.

Här uttrycks också en oro inför framtiden att man ensam måste slåss för sina frågor och att de känner sig mer och mer ensam. Här används också uttrycket ”att yrket suddas ut” som ett hot inför framtiden.

”Sist jag gick på en föreläsning med bara fritidspedagoger för att stärka min yrkesroll, var alla så bittra så jag blev bara sänkt. Tyvärr har många haft det väldigt tufft och blivit bittra och tycker inte att det är roligt längre.”

4.4 Intervjuer studenter med inriktning mot yngre åldrar och fritidshem

Styrdokumentet

När det gäller styrdokumentet Allmänna råd för fritidshem är studenterna eniga om att det lyst med sin frånvaro. *”Den har gått mig helt förbi, jag visste inte att den fanns.”* En annan student uttrycker:

”Den är jag inte så insatt i, för den har inte kommit upp under utbildningen. Jag tror att man får sätta sig in i det mer när man kommer ut och jobbar.”

Över huvud taget upplever man att fritidshemverksamheten har åsidosatts och belysts väldigt dåligt. De delar i Lpo94 som behandlar t ex värdegrunden upplevs som positiva även för fritidshemsverksamheten.

Läraryrket och yrkesrollen

När det gäller identiteten för dem som gått nya läraryrket med inriktning mot fritidshem upplevs den uppenbart oklar. Eftersom det är få som redan från början har den inriktningen klar för sig, och att den inte heller ges något direkt utrymme i kurserna. Här saknas också de momenten där man får läsa med andra som har samma inriktning – alltså mot fritidshemmet.

”Till exempel när vi är ute på VFU när det är lov, då blomstrar det ute på våra verksamheter men då ska vi vara här i skolan. Man känner sig utanför. Nu i AUO 300 skulle man ju få tala om sin inriktning för att få nå'n slags tillhörighet men vad händer med det? Det struntade dom i.”

Inriktningar som Skapande verksamhet och Barn och ungas uppväxtvillkor läses ju av alla som har inriktning mot yngre åldrar. Man saknar någon att känna samhörighet med. Här refereras till hur t ex en tydligare fritidspedagoginriktning kunde ge en identitet och samhörighet som man nu saknar. De som valt att läsa mot fritidshem känner sig ensamma och bortglömda. Här uttrycks att man behöver vara stark för att ”gå emot strömmen” och fullfölja den inriktningen.

”Yrkesrollen har jag fått skapa själv väldigt mycket eftersom jag hela tiden varit säker på vad jag velat bli. Däremot kan jag tänka mig att sådana som inte riktigt vet, dom lär ju inte komma in på den här banan som fritidspedagog, det kan jag aldrig tänka mig.”

När alla pedagoger benämns som lärare kan man uppleva en konflikt, i synnerhet när studenten har fritidshemmet som ett klart mål för sina studier. Här framkommer att fritidshemsverksamheten osynliggjorts i utbildningen och då uppstår både förvirring och en slags identitetskris. Här uttrycks att när lärarbegreppet används för alla pedagoger så är det något som gått förlorat och de som verkar ha förlorat mest angående yrkesroller och yrkesidentitet är de som inriktat sig mot att arbeta på fritidshem.

Framtiden för ”fritidspedagogerna”

När man arbetar med etablerade fritidspedagoger på ett fritidshem kan det upplevas konstigt och klivet att komma ut och kalla sig lärare och framtiden kan kännas oviss för de få som står kvar med inriktning mot fritidshem. Det beskrivna osynliggörandet upplevs som nästan kränkande. Statusen för dessa yrkesgrupper skulle höjas med den nya lärarutbildningen, men effekten verkar ha blivit den motsatta. När facket driver frågan ”alla lärare” låter det så bra men så upplever inte studenterna som siktar mot fritidshem det, de känner sig osynliga i utbildningen.

”Förskollärare och lärare är så självklart på nå’t vis, vi försvinner ju i mängden liksom, det känns som om vi inte finns faktiskt.”

Trots allt finns det många fritidshem och det är brist på fritidspedagoger. De som läser med inriktning mot fritidshem behöver kanske inte oroas, ännu. Däremot uttrycks en viss oro för vilken kompetens man fått för denna verksamhet i utbildningen. Som det ser ut nu finns en stor risk att fritidsverksamheten urholkas. ”Det där med gruppdynamik och det sociala, får man tydligen luska ut själv” som en student formulerade sig. Det innehåll som gav de gamla fritidspedagogerna sin kompetens efterfrågas, men studenterna upplever att den inte finns i dagens utbildning. Som lärare med inriktningar som efterfrågas i skolan väljer man ju inte tjänst på fritidshem i första hand om lönen är lägre.

Som lärare vill man ha tjänster med högre lön. Om man trots allt vill arbeta på fritidshem kan man mötas av förvåning, och framför allt av en stor okunskap om dessa verksamheter. Man hoppas att detta inte är framtiden för barnen som går på fritidshem, Den fria tidens lärande eller det informella lärandet behöver uppmärksammas även i utbildningen.

4.5 Samtal och möten med facket

Läraryrkesförbundets *Ämnesråd för fritidspedagogik*, har gett ut ett antal broschyrer. Med bl a dessa som bakgrund gick vi in i samtal och kontakter med fritidspedagoger som representerar facket. I *När intresse blir kunskap* söker man tydliggöra den fritidspedagogiska kompetensen. Man har konstaterat att det funnits behov av detta, då många upplever att kännedom och kunskap kring yrket/yrkesrollen och verksamheten i fritidshemmen är relativt låg. Det framkommer att ett mål för ämnesrådet har varit att stärka fritidspedagogernas yrkesroll och status. Genom att försöka jämställa pedagogerna i skolan och göra utbildningen mera likvärdig vill man uppnå detta, så som det ser ut i lärarutbildningen i dag: lika lång utbildning för alla med inriktning mot yngre åldrar.

På facket är man införstådda med att väldigt få i lärarutbildningarna idag, söker inriktningarna mot fritidshem. Man ställer sig frågande varför det är så. När vi beskrev situationen utifrån vårt perspektiv möttes vi av förvåning. När vi frågade var man skall få den fritidspedagogiska kompetensen som de talar om i sina material - och som efterfrågas ute på skolorna, angav facket att de trodde att man får det i utbildningen. När vi återgav att studenter som gått utbildningen med inriktning mot fritidshem inte ens kommit i kontakt med Skolverkets styrdokument Allmänna råd för fritidshem, uttrycktes förvåning. I samtalet återgavs att fackets representant fick ”försvara” fritidspedagogerna och verksamheten i möten med andra t ex kommunala instanser här beskrivs en upplevelse av osynliggörande.

4.6 Övriga resultat

I vårt sökande efter i vilken verksamhet de studenter som gått ut det nya lärarprogrammet med inriktning mot fritidshem arbetar (gällande Göteborgs universitet sedan starten 2001), kunde vi snart konstatera, att för att nå dem som läst denna inriktning behövs en annan metod. Antalet studenter som tagit examen mot yngre åldrar är ca 800. Vi bad några personer med kännedom om dessa studenter söka i examenslistor, samt att vi ringde upp ett antal för att hitta några som läst med denna inriktning eller om de kände någon bland kurskamraterna som haft denna inriktning. Men fick uteslutande negativa resultat. Ingen av dem vi tillfrågade ens kände till någon av sina tidigare medstudenter som haft inriktning mot fritidshem. Om detta styrker vårt påstående att inriktningen mot fritidshem är ”så otydlig att den inte ens finns” är väl oklart, men styrker att det är få som väljer dessa inriktningar och i synnerhet att det mot slutet är ännu färre kvar. Dessa efterforskningar skulle vi vilja fullfölja, men det får bli i senare forskning.

När vi mötte ett antal verksamma fritidspedagoger på ett fackligt frukostmöte var det naturligtvis pedagoger som fortfarande har ork kvar, men samtliga uttryckte även trötthet och var eniga i att det är otillfredsställande att alltid eller så ofta behöva kämpa för sin existens. Även här talade man om upplevelsen av ett osynliggörande av yrket och verksamheten. Dessa tog upp problematiken med att det är svårt att få in pedagoger med fritidspedagogisk kompetens i verksamheten. Här uttrycktes också en oro för framtiden, då yrket inte reproduceras. Här uttrycktes stark kritik mot fackets agerande – och icke-agerande i dessa frågor. Man upplevde att skolan dominerade arenan. De undrade efter var VFU-studenterna var, eftersom många saknade dem i fritidshemmen.

5 Diskussion

Som vi nämnde redan i förordet, skiljer vi oss lite från många av de övriga studenterna på så sätt att vi har kunnat ta med oss flera perspektiv in i våra studier och i vårt arbete. Vi är både ”nybakade studenter” och ”erfarna i branschen”. Detta har präglat vårt arbete och våra frågeställningar. Syftet med vårt examensarbete var att ställa utvecklingen i utbildningen i relation till situationen ute i arbetslivet. När vi mötte rektorer i våra intervjuer var de eniga: det är svårt att få tag på utbildade fritidspedagoger. Då lärarutbildningen ser ut som idag utbildas ju heller inte några nya, utan lärare med inriktning mot yngre åldrar. Sedan läser man alltså kurser inriktade mot t ex verksamhet i fritidshem, men intresset är lågt för dessa kurser. När vi så genom egen erfarenhet och utifrån studiekamraters utsago konstaterar att vad det gäller en specifik yrkeskompetens för arbete i fritidshem är den i utbildningen idag synnerligen osynlig. Ska man vara överraskad över att ingen söker dessa inriktningar? Vår slutsats är att det inte alls är förvånande. Detta påverkas av flera olika faktorer. När man upplever en känsla av att något är fel, finns det stor risk att man förlägger problemet hos sig själv. ”Det är nog mig det är fel på”, ”det är nog jag som har missat något”, så kämpar man på i det tysta och allt förblir som det varit. Andra stretar emot, höjer sin röst och protesterar. Tar upp frågan, stångar sig blodig och – ger upp? Många av de pedagoger vi mött i vårt arbete har delat med sig av detta och känslor av uppgivenhet; ”man får hela tiden kämpa för sin sak”, ”jag orkar inte mer, jag har gett upp”. ”Det blir någon sorts osynliggörande hela tiden”, ”fritidshemmets perspektiv kommer alltid bort”. Eller ”det är bara skolans perspektiv som tas upp på studiedagarna, vi får aldrig ägna oss åt våra frågor!”. Detta uttryckte även intervjuade lärarstudenter. Känslan av att vara ensam leder lätt till tystnad, och det är lätt att välja en bredare stig att gå, följa med strömmen eller välja en annan riktning. Vi ville i stället försöka reda ut vad det är som håller på att hända. Är det verkligen bra det som sker? En yrkesroll håller på att suddas bort från kartan. För att höja statusen på yrket och jämställa fritidspedagog-, förskolläraryrket och lärarutbildning mot yngre åldrar förlängdes utbildningen. Det var *en* del, men att man på vissa universitet och högskolor dessutom stuvade om innehållet så mycket att det som skulle kunna motsvara den gamla, och lovordade fritidspedagogiska kompetensen helt försvann. – *Hur blev det på detta vis?* Ja, det har vi egentligen inte fått svar på – ännu. Detta skulle vara ett mycket lämpligt område att undersöka vidare, för oss eller andra studenter eller forskare!

Man skulle mot arbetet kunna anföra att våra informanter t ex är för färgade av sin frustration eller utgör en sådan del av yrkeskåren som mest är kritisk mot t ex lärarna – alltså en gammal konflikt mellan olika yrkeskategorier. Detta ser vi inte som en risk. Det urval av pedagoger vi har gjort, har vi gjort för att få bästa belysning av problemet och då vi funnit stor enighet i våra resultat ser vi det som bekräftelse på detta. Fler personer bekräftar att problemen finns även om inte alla fritidspedagoger formulerat det eller reflekterat över hur förändringarna har eller kommer att påverka dem och yrket. Vi ser en stor brist i att vi inte kunnat lägga mer tid på att söka och försöka få tag i någon på UFL (Utbildnings- och Forskningsnämnden för lärarutbildningen) att ställa våra frågor till, detta gäller även betydelsefulla aktörer som studentkår och andra som på olika sätt är inblandade i utbildningens utformning och utveckling. Skolverket och kommuner hör till dessa.

Fritidspedagogen som försvann behandlar en problematik som rör sig i området mellan utbildning och yrkesliv. Det handlar om en yrkesgrupp som levt relativt mycket i skuggan av läraryrket och en verksamhet i skuggan av skolan, samt frågor kring lärandet som står i kontrast till det perspektiv som betonats i skolans kultur. Frågor som behandlas av både Calander och Flising (i SoS-rapport). Antalet fritidspedagoger som forskar kring sin praktik vet vi inte

mycket om, men det är inte den ”breda gatan” vi är på. Vem skall höja fritidspedagogens röst, om inte de själva? En kommentar vi fått oss återgiven från en disputation inom området var: ”detta är den sista avhandlingen som kommer att skrivas inom detta område”. Anledningen skulle vara att området är för smalt och att inga pengar mer avsätts till detta område. Ska det förbli så? Vilka andra vägar skulle man kunna gå för att ge detta yrkesområde en arena? Vi har inget svar på det här. Fritidspedagogerna ute i skolorna, för att använda en del av Lars-Åke Kernells uttryck: *lever med yrkets komplexitet och i en så intensiv praktik att man saknar möjligheten att räta på sig och få syn på sin egen praktik*, och alltså har ännu mindre utrymme att lyfta det som är vår problemfråga - som ju i högsta grad berör deras yrke och yrkets framtid (föreläsning 13/3-2006). Calander går t o m så långt att han talar om en skilsmässa som förutsättning för att yrkesgrupperna ska kunna bevaras och komplettera varandra - vilket tas upp i både Lpo94 och i Allmänna råd. I den senare betonas verksamheternas särarter och förutsättningar och de olika professionernas kunnande. Vi instämmer med Calander då detta ligger helt i vår linje, då vi ser mer faror än fördelar med utvecklingen i utbildningen där en yrkesgrupp går in i en annan och försvinner. I ett sent skede av vårt arbete fann vi att t ex Anna Klerfelt i *Miljöer för lärande* tagit upp viktiga aspekter som vi alltså saknar i vårt arbete. Detta ser vi som en brist. Hon skriver t ex:

”När en mindre verksamhet ska arbeta inom ramarna för en större finns risk att den större och statusmässigt högre värderade verksamheten omsluter den mindre med sin kultur ” (s 93)

Vi upptäckte också att hon berörde det som vi också tagit upp då vi var inne på de fritidspedagoger som kanske inte ser problemet ur vår synvinkel, utan mer anammat det vi kan kalla skolperspektivet:

”...fritidspedagoger som arbetar i samverkan med skolan har en tendens att arbeta mer som lärare än som fritidspedagoger, eftersom skolans kontext är den mer dominerande.” (s93)

Fritidspedagogerna har ställts inför många förändringar de senaste tio åren. Det har skolan över huvud taget gjort, men studier har visat att skolans kultur dominerar fritidshemskulturen efter utvecklingen med integration och samverkan. De frågor som berör själva skolkulturen är t ex mer frekvent i studier och utvärderingar. Fritidshemmets perspektiv belyses dåligt. Fritidspedagogernas dubbla roller har tagits upp i en del artiklar, men så vitt vi känner till – inte studerats i forskning. Konsekvenserna av att fritidspedagogen blivit lärare och dessa gamla ”fritidspedagogkompetenser” lagts in i valbara kurser – vem har studerat dem? Detta ser vi som viktiga områden att belysa i vidare forskning.

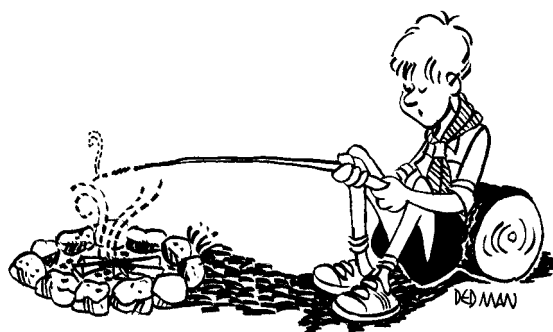
Flera av våra informanter blev förvånade när vi berättade att vi upplevt att detta innehåll faktiskt inte finns i dagens lärarutbildning i motsvarighet till de tidigare utbildningarna. Man känner till att ”få söker dessa inriktningar”, men undrar varför? Vi svarar klart: Därför att den inriktningen inte syns! Detta gäller kurskataloger och kurser såväl som i introduktioner på lärarutbildningen eller i innehåll i seminarier. Kanske har Göteborgs Universitet ändrat mest i kurserna vi har tyvärr inte haft tiden att undersöka övriga utbildningsorter, mer än att studera formuleringar i kurskataloger. Vi tog några kontakter men tiden satte hinder ivägen. Ett viktigt inlägg som vi vill lyfta fram och betona har gjorts av Annika Kraft, Malmö högskola. Hon tar upp samma problematik som vi: yrkeskåren är på väg ner i graven utan att man tar reda på konsekvenserna för den pedagogiska verksamheten. Hon pekar också på att om yrket skall monteras ned, måste man ta vara på det som nu riskerar att gå förlorat! Detta har vi för övrigt försökt att fånga i avsnittet om fritidspedagogiken - som egentligen förtjänar större utrymme, eftersom det är detta innehåll som vi talar om håller på att gå förlorat. Detta konstaterar vi

alltså, att utifrån vårt syfte att belysa det som gått förlorat i och med förändringarna i lärarutbildningen, att vi får bekräftat från flera håll: att något verkligen håller på att gå förlorat. Statusen på yrket är fortfarande låg, möjligen lägre än innan utbildningarna gjordes om, och kunskapen om både verksamhet och arbete i förskola och fritidshem är låg. Detta verkar gälla både i allmänhet och bland dem som vi kallar aktörer - som är med och påverkar utvecklingen. I kontrast till detta vill vi sätta dem som har kännedom om yrket och kompetenserna, samtliga som vi har intervjuat i vårt arbete, har påpekat att fritidspedagogerna gör ett gediget arbete och är mycket viktiga för verksamheten. De har även uttryckt en oro inför fritidspedagogernas framtida yrkesidentitet.

När det gäller resultaten kring styrdokumentet för fritidshem de Allmänna Rådens användning, har vi sett stora skillnader. När vi säger styrdokument, använder vi skolverkets egna ord. Våra resultat pekar åt samma håll som vi påvisat tidigare: här finns mycket okunskap om detta område och perspektiv. Antingen verkar man inte ha en aning om att de Allmänna råden för fritidshemmet fortfarande är det ett giltigt dokument för fritidshemmet, - det verkar ha kommit helt i skuggan av Lpo94 som reviderades för att gälla även förskoleklass och fritidshem, eller så använder man den som en "bibel" för sin verksamhet. Här konstaterar vi stora skillnader. Vi noterade också att Lärarförbundets ämnesråd för fritidspedagogik inte har med det som referens i sina material: *När intresse blir kunskap och Fritidspedagogerna och skolans utveckling*. Vi ser fram emot Skolverkets revidering av de Allmänna råden, och den undersökning de ska göra varför de inte används. I vår litteraturgenomgång följer vi att sedan 1998 då Utbildningsdepartementet fick ansvar även för skolbarnsomsorgen har de största vinsterna gjorts på det ekonomiska området och av skolverksamheten. Fritidspedagogerna har stöttat lärarna och inneburit fler vuxna i skolan. I fritidshemmet - visar siffrorna att personaltätheten gått ner. Skolan har gjort de största vinsterna av att fritidshemmen flyttade in i skolan. Detta visar både utvärderingar som gjorts åt skolverket och aktuella artiklar.

Vi önskar att detta arbete skulle kunna bli en ingång för diskussioner om den nya lärarutbildningens konsekvenser för fritidspedagogiken och verksamheten i fritidshemmen. Detta och framtida forskning bör uppmärksamma politiker, forskare, och personer i beslutsfattande positioner på perspektivet barnens fria tid och det informella lärandet. Vem skall bevaka detta område som så har lovordats och detta perspektiv som numera även har gjort sitt intåg i skolans tänkande om lärande - det som förskolan och fritidshemmen har format i sina respektive kulturer, - omsorg och lärande?

Alla vägar bär till Rom sägs det, men de stigar vi följt ledde till samma glänta där i skogen: Där han sitter den sovande pojken med ett tomt grillspett. Korven är stulen! Eller har brunnit upp. Om inte någon bevakar vad som händer med fritidshemmet, fritidspedagogen och fritidspedagogiken, kanske det snart är för sent. Dags att vakna!

Använd med tillstånd av David Edman

6 Referenser

- Behövs lärare på fritids? (2001). *Lärarnas tidning*, nr 15.
- Calander, F. (1999). Från fritidens pedagog till hjälplärare. Fritidspedagogers och lärares yrkesrelation i integrerade arbetslag. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis UppsalaStudies in Education 80.
- Carlgren, I. (red) (1999). *Miljöer för lärande*. Studentlitteratur, Lund
- Fredriksson, G. (1993). Integration förskola, skola, fritidshem – utopi och verklighet. Stockholm: HLS förlag.
- Fritidspedagogen – snart ett minne blott? (2005). *Lärarnas tidning*, nr 16.
- Fritidspedagoger bör lämna arbetslagen. (2000). *Lärarnas tidning*, nr1.
- Frustrerade pedagoger orkar inte jobba på fritis. (2004). *Lärarnas tidning*, nr 4.
- Haglund, B. (2004). Traditioner i möte. En kvalitativ studie av fritidspedagogers arbete med samlingar i skolan. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hippinen, A. (2002). Fritidspedagog eller lärare en studie kring yrkesvalet. Lärarhögskolan i Stockholm.
- Johansson, I. (1986). *Fritidspedagogens yrkesroll*. Malmö: Liber förlag.
- Johansson, I, m.fl. (2000). *Vägar till pedagogiken i förskola och fritidshem*. Stockholm: Liber.
- Johansson, J-E. (1986). Från arbetsstuga till fritidshem. Ett bidrag till fritidshemmets historia. Stockholm: Liber allmänna Förlaget.
- Karlsson, Ove. (opublicerad). Perspektiv på fritidspedagogik – en granskning av verksamhetens filosofiska begrepp och ideologier. Presenterad vi ENSAC Swedens årsmöte 2002.
- Läraryrket (1996). *Pedagogisk uppslagsbok*. Stockholm: Läraryrket förlag.
- Läraryrket. (2002). *Lärares handbok Skollagar Läroplaner Yrkesetiska principer*. Stockholm: Läraryrket.
- Läraryrket, (2002). *Fritidspedagogerna och skolans utveckling*.
- Läraryrket, (2006). *När intresse blir kunskap Fritidspedagogikens mål och medel*.
- Skolverket. (1992:2). *Allmänna råd med kommentarer för fritidshem*. Stockholm: Liber Distribution.
- Skolverket, (2005). *Stadsbidraget till personalförstärkningar i skola och fritidshem2004/2005*

Socialstyrelsen. (1987:7). Pedagogiskt program för fritidshem.
Socialstyrelsen. (1995). *Samverkan skola –skolbarnsomsorg. En utvärdering*. SoS rapport 1995: 12. Stockholm: Socialstyrelsen

Stukat, S. (2005) Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.
Lund: Studentlitteratur.

Thors Hugosson, C. (2003). *Värdera och utvärdera*. Stockholm: Lärarförbundet.

Torstensson-Ed, T, Johansson, I. (2000). *Fritidshemmet i forskning och förändring. En kunskapsöversikt*. Skolverket. Stockholm: Liber Distribution.

Vad är fritidspedagogik. (2004) *Fritidspedagogen*, nr. 9-10

www.fritidspedagogen.se (2006/02 s 8-9)

www.ne.se

www.skolverket.se (sök på ”Vem bryr sig om fritids”)

www.skolverket.se/sb/d/1329

www.skolverket.se/publikationer?id=1595

Intervjuer

Examensarbete G.U. VT 2006

”Fritidspedagogen som försvann” eller Vad händer i skolan efter 12.40?

Vårt fokus: Fritidshemmet/skolbarnsomsorgen och fritidspedagogens förändrade yrkesroll.

Bakgrund: Förändringar i situationen för fritidspedagogerna i utbildning och arbetssituation.

På bl.a. G.U. har barn- ungdomspedagogiska programmet ersatts av Lärarutbildning mot yngre åldrar. Få studenter söker inriktningar mot fritidshem och de få som gör det känner sig delvis osäkra på sin roll. Många väljer att rikta sig mot skolan eller förskolan i stället.

Arbetssituationen för de fritidspedagoger som arbetar i fritidshem har förändrats under ett antal år. Dubbla roller, mindre personal i större barngrupper osv. Skola och skolbarnsomsorg får nya relationer i och med mer samverkan. Målstyrning har införts, läroplanen skall omfatta även fritidshem, vad händer med målen och styrdokumentet för fritidshemmet?

Olika aktörer påverkar utvecklingen. Vi frågar oss hur medveten är denna styrning? Är utvecklingen önskad? Fritidspedagogyrket är relativt okänt, kan utvecklingen bero på okunskap?

Frågor till skolledare

Vilken utbildning/bakgrund har du själv?

Kan du kommentera utvecklingen av fritidspedagogyrket/utbildningen?

Hur ser du på fritidspedagogens yrkesroll/yrkesidentitet?

Vilka speciella kompetenser ser du hos en fritidspedagog?

Hur ser du på fritidshemmets verksamhet på din skola?

Hur ser du på fritidshemmets uppdrag?

Det förekommer en kritik att skolbarnsomsorgen har blivit mer av barnpassning, känner du igen det? Är möjligt är det att bedriva en god pedagogisk verksamhet i fritidshemmet idag?

Vilka styrdokument används?

Hur ser du på samverkan skola-skolbarnsomsorg?

Brister? Fördelar?

Hur ser du på framtiden för fritidspedagogen?

Ser du att du i din roll kan påverka den här utvecklingen?

Frågor fritidspedagoger i verksamhet

1. När gick du utbildning och hur såg den ut?
2. Kan du kommentera utvecklingen av fritidspedagogyrket/utbildningen?
(Hur ser du på din yrkesroll?/yrkesidentitet)
(Hur ser andra på din yrkesroll (kollegor, skolläda, föräldrar)?)
3. Hur ser du på fritidshemmet's uppdrag?
(Hur ser målen ut för verksamheten i fritidshemmet/skolbarnsomsorgen.)
4. Vilka styrdokument används?
5. Hur ser du på framtiden för fritidspedagogen?
6. Ser du att du i din roll kan påverka den här utvecklingen?

Frågor till studenter nya lärarutbildningen

Vilka inriktningar/specialiseringar har du läst?

Hur ser din arbetssituation ut?

Frågor se ovan.

Frågor till facket

Vilken utbildning har du själv?

Den nya lärarutbildningens konsekvenser för fritidspedagogyrket?

Hur ser det ut på andra håll jämfört med Göteborgs universitet?

Meningen var väl att höja statusen på fritidspedagogerna har man nått detta?

I mycket av kurslitteratur och informationsmaterial saknas fritidspedagogen varför är det så?
(Även LF) Är det en medveten uträdering av fritidspedagogerna?

(Hur tänker du om det (ev) specifika i fritidspedagogens kompetens?)

Dubbla kompetenser? Vilka jobb kan vi få med den kompetensen vi får?

Är vi 100 % lärare?

Hur ser du på fritidshemmet's uppdrag?

Hur tänker du om styrdokumentet?

Hur ser du på framtiden för fritidspedagogen?

Vilka tror du kommer att arbeta på fritidshemmet i framtiden?

”Alla lärare” - hur tänker du om det?

De som gick ut första åren av nya lärarprogrammet är banbrytare hur gick det?